

RÁCZ JÁNOS

EGY MÁSIK JACZKÓ-ÜGY

A TÜCSÖK IS BOGÁR?

1947. november 13-án az ÁVO nyomozói letartóztattak egy csoportot, akik állítólag a fővárosi Városházát szerették volna felrobbantani. A tetthelyen megtalálták a táskába rejtett bombát is. A detonáció ugyan elmaradt, de mint kiderítették, a középső gyújtószál átnedvesedése miatt eleve nem is lehetett megfelelően üzembe helyezni a pokolgépet. Az eset nyomán megindított kihallgatásokkal és házkutatásokkal tarkított eljárás „eredményesnek” bizonyult. Sőt, „igazoltnak” vélték a kommunistaellenes terrortámadás tényállását is. Még némi előre megfontolt bosszú és amerikai befolyás is szerepelt az állítólagos merényleti szándék hátterében.

Amint azonban az alábbi oldalakon látni fogjuk, sokkal inkább egy az ÁVO által kifundált és kreált esettel, beugratással akad dolgunk, amely egyébként a mai napig sem szerepel az utólag törvénysértőnek bélyegzett bírósági eljárások között. Az áldozatok éppen ezért még nem kapták meg a posztumusz felmentésüket. Emiatt is érdemes alaposan elemezni ezt az esetet, amely több esetben is erősen kétségessé teszi a peranyagban található állításokat.

A letartóztatások után mindössze négy nappal a budapesti büntetőtörvényszék, mint statáriális bíróság kezdte el tárgyalni Jaczkó Iván patikus és Vizy Károly ügyét. Az eljárás helyszínére, a Markó utcai bíróság épületéhez, tüntetést szerveztek. Nagyjából háromezer ember, a budapesti üzemekből toborzott dolgozók (aznap éppen nem dolgoztak) követelték a „független” bíróságtól, hogy halálos ítélettel sújtsák a vádlottakat.¹

„Gyújtogatnak, szabotálnak, adjuk őket a Bogárnak!” A „békés és nyugodt” demonstrálók ekképpen skandáltak – az akkor már a háborús főbűnösök kivégzéséről jól ismert Bogár János hóhérra utalva – a rigmust a bírósági tanácssterem előtt. A budapesti büntetőtörvényszék elnöke, Szücs Gábor László vezette statáriális tanács délután négy órakor, mindössze két és fél óra tanácskozás után hirdette ki a tüntetők által kívánt halálos ítéleteket. A keménykezű döntés mind a hallgatóság, mind a demonstrálók soraiban nagy tetszést aratott. Fennhangon dicsőítették a bíróságot.

¹ Halállal lakoltak a pokolgépes terroristák. *Magyar Nap*, 1947. november 19. 1.

A budapesti gyűjtőfogház udvarára még aznap este – a már 1945 után megszokott forgatókönyv alapján – beengedték a kivégzést látni óhajtó közönséget. Nyilván többen a demonstrálók közül is ott tolongtak a bitók közelében este hét órakor, amikor villanyfény mellett vezették elő először Jaczkót, akinek akasztása után Víz sem kerülhetett el sorsát.² Végezetül az ifjú Bogár János a bíróság megjelent tagjainak jelentette az ítéletek végrehajtását. Ezzel véget is érhetne tanulmányom, de talán érdemes az események után 74 évvel elővenni az eljárás dokumentumait és a mozaikokból összerakni a történeteket. Az írott források ezúttal is tartalmazznak érdekes fordulatokat, ráadásul miközben a rendelkezésünkre álló dokumentumok bár nem bontják ki a valóságot – mert nem ezzel a céllal készültek –, mégis alkalmasak arra, hogy megkérdőjelezzék az eljárás egyes elemeinek hitelességét. Ássunk tehát a mélyére mindannak, ami történt vagy történhetett. Keressük a poros iratokból lassan kibontakozó történeti igazságot.

A „MÉREGKEVERŐ, BOMBAGYÁROS” PATIKUS ÉS „CSAPATA”

Jaczkó Iván patikus elsősorban a testvérbátyja, Jaczkó Pál kispap országgyűlési képviselő miatt került az államvédelem hálójába. Jaczkó Pál jó kapcsolatokat ápolt Nagy Ferenc miniszterelnökkel, utóbbi eltávolítása a közéletből kulcskérdés volt a kommunisták számára. Jaczkó Pál, aki egyébként csakúgy, mint édesapja, idősebb Jaczkó Pál, ügyvéd és politikus volt, a Kispapdapártban betöltött pozíciói és kapcsolatai miatt keveredett bele a Magyar Közösség-perbe. A sajtóságos koncepció alapján felépített eljárás elsődleges célja a Kispapdapárt felszámolása volt. Jaczkó Iván bátyja azonban mindent tagadott, nem vállalta el a kommunisták által kreált bírósági színjáték főszerepét. Logikus lehet, hogy mindezért valahogy bosszút akart állni rajta a megfelelési kényszertől fűtött állambiztonság.³ Ráadásul nagyon jól mutatott volna, ha az állítólagos népi demokráciaellenes szervezkedés mellett az ahhoz szorosan kapcsolódó terrorcsoportot is felderíthettek volna a buzgó ÁVO tisztjei. A Jaczkó család ezért nem kerülhetett el a sorsát.

Jaczkó Iván nem csak a származása miatt volt megfelelő egy effajta, állítólagos kommunistaellenes fegyveres csapat vezetésére. Dékány István, államügyész ezt a következőképpen vázolta a tárgyaláson: „Jaczkó Iván gyógyszerész, és így kellő szakismerettel bír a vegyészet terén, hogy robbanószereket és könnyen gyúló gyújtó-

² Halálra ítélték és kivégezték a pokolgépes merénylőket. *Kis Újság*, 1947. november 19. 2.

³ Zinner Tibor történész mutatott rá egy beszélgetésünkben erre az okra.

anyagokat vegyítsen és készítsen.⁴ Persze eléggé kétséges, hogy lehet-e egyáltalán profi bombagyárosnak beállítani egy szimpla gyógyszerészt, aki ráadásul nem a legfényesebb eredménnyel diplomázott, de az ÁVO számára ezúttal sem okozott komolyabb zavart egy efféle trükk.

Azért nem elégedtek meg ennyivel. Azt is állították, hogy mérgezett leveleket gyártott és elküldte különböző kommunista vezetőknek. Sőt, társaival röplapokat fogalmaztak és terjesztettek, illetve fegyvereket is gyűjtöttek. Természetesen a „robantási szakértővé” és „mérgezővé” avanszált patikus egyedül nem lett volna elegendő a „szörnyű” kommunistaellenes merénylet végrehajtására. Ezért mások is belekerültek az ÁVO pókhálójába. Az 1924-ben született ifjabb Vízny Károly édesapja fővárosi altisztként és gépkocsivezetőként dolgozott. 1942-ben érettségizett, majd egy gépkocsizó tüzérosztálynál kezdte meg katonai szolgálatát, végül 1944 augusztusában egy rohamtüzérosztályhoz helyezték át. Az erdélyi fronton légnyomást kapott, később Budán a szovjet katonák fogságába esett. 1945 márciusában csatlakozott az újjászervezett magyar hadsereghez. Azért vállalta ismét a katonai szolgálatot, mert így tudott kiszabadulni a fogolytáborból.⁵ Tűzszerészként foglalkoztatták.⁶ Ugyanezen év nyarán leszerelt. Gyakorlatilag innentől kezdve alkalmi munkákból tartotta fent magát. A háborút követően, és miután belépett a Kisgazdapártba, összeismerkedett Jaczkó Pállal. Valószínűleg emberhez méltó munkát szeretett volna kapni. Eközben összeismerkedett Jaczkó Ivánnal is. Talán jobb lett volna, a történet végét figyelembe véve, ha megelégszik az alkalmi munkákkal. Mindez azonban nagyszerűen passzolt az ÁVO nyomozóinak elképzeléséhez. A „komoly” tűzszerészeti ismeretekkel rendelkező Víznyvel a sorban, a csoport már elkezdhetette az állítólagos bombagyártást. Persze rajtuk kívül mások is belekeveredtek az ügybe. Egyrészt a rokoni, másrészt baráti kapcsolatok miatt újabb személyeket is letartóztatott az ÁVO.

Ifjabb Szür Mihály joghallgatót is belekeverték az ügybe, hiszen ismerte mind Víznyt, mind Jaczkót. Ráadásul a katolikus egyházzal olyan kapcsolatrendszere volt, amely azzal kecsegtetett, hogy a nyomozás kiterjeszthető akár a magyarországi jezsuita egyházra is. Szür ezen kívül 1945 májusától két hónapig a Demokrata Néppárt tisztviselője, sőt a párt ifjúsági szervezetének főtitkára is volt. Bár a kihallgatások során ragaszkodott ahhoz, hogy nem is végzett tényleges munkát ezeken a posztokon. 1945 májusától 1946 márciusáig a Katolikus Diákszövetség főtitkáráként

⁴ Az 1947. november 17-i statáriális tárgyalás jegyzőkönyve. Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban: BFL), VII.5.c. 17181/1947. 4.

⁵ Uo.

⁶ Orvosszakértői vélemény Vízny Károlyról. 1947. november 16. BFL, VII.5.c. 17181/1947.

tevékenykedett, 1945 augusztusától októberig pedig Varga Béla személyi titkáráként dolgozott. Ezenkívül megfordult a Kisgazdapárt ifjúsági csoportjánál is.⁷

Szür a nyomozás során felvett mondanivalójának rövid összefoglalójában megtalálhatjuk az ÁVO által elképzelt kommunistaellenes terrorcsoport megalakításának lépéseit. Ezek szerint, miután Jaczkó Pált letartóztatták, összejárt Jaczkó Ivánnal és Vizedy Károllyal. Érdekes kijelentése szerint: „Terveket szőttünk, hogy átvesszük a hatalmat.”⁸ Mi tagadás, a kommunisták „komolyan” retteghettek tőlük. Az ifjú joghallgató azonban nem látott ebben az „ötletben” semmilyen anyagi lehetőséget. A mese szerint, mivel pénzt nem kapott, így „időlegesen” elment a kedve a szervezkedéstől. Szür, csakúgy, mint Jaczkó Iván és Vizedy Károly kulcsszereplőként nevezte meg Főris Elemért, egy állítólagos amerikai külszolgálatoknál dolgozó újságírót – az írott források alapján ez nem egyértelmű –, aki felajánlotta a csoportnak az Egyesült Államok pénzügyi segítségét. Szür azt is állította, hogy Főris 300 forintot adott neki azért, hogy utazzon el Miskolcra, és egy ott található ellenálló csoportot kapcsoljon be a patikus által vezetett kommunistaellenes összeesküvésbe. Szür nem utazott el Miskolcra; a kapott pénzt azonban egyszerűen elverte.⁹

Szür apja egyébként a Városháza garázmestere volt. Elmondása szerint ő ismertette össze fiát Vizedy Károllyal azért, hogy utóbbit álláshoz juttassa. Ezért mutatta be őt Jaczkó Pálnak is. Valószínűleg a botcsinálta tűzszerész ekkor léphetett be a Kisgazdapártba. Elképzeltető, hogy bármely párttal szimpatizált volna, amennyiben biztosítják a megélhetést számára. Jaczkó Pál állítólag azzal hitegette, hogy a rendőrségnél vagy a honvédségnél szerez számára állást.

Szür személye azért is lényeges, mert diákkora óta jól ismerte a magyarországi jezsuita rend tartományfőnökét, Borbély Istvánt. A nyomozás új szála szerint a jezsuiták magyarországi feje mozgatta a háttérből az összeesküvést. A jezsuita páter – szerintük arra utasította régi tanítványát Szürt, hogy szervezze meg a hazai fegyveres kommunistaellenes csoportot. Ám, mivel belátta, hogy külső, azaz külföldi katonai segítségre is szükség lehet, ezért Szürt Ausztriába akarta küldeni, hogy felvegye emigráns szervezetekkel és személyekkel a kapcsolatot.

Az ÁVO bármely „bolsevista ellenes” csoportot négy pillére támaszkodó, komoly szervezetnek képzelte el. A propaganda, külügyi, anyagi bázis, fegyveres felkelők felosztásban gondolkodó politikai nyomozók fantáziája kiapadhatatlannak bizonyult.¹⁰ Borbély vezette volna az így elképzelt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező és

⁷ Ifjabb Szür Mihály-ügye. Gyanúsított kihallgatásáról szóló jegyzőkönyv. 1947. november 19. Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL), 1.3.2.4 K-119/1. 59.

⁸ Ifjabb Szür Mihály-ügye. Jelentés 1947. december 3. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 12.

⁹ Uo.

¹⁰ Uo. 26.

francia minta alapján létesített terrorszervezetet, amelynek az „ökle” a patikus és baráti köre volt – legalábbis a kommunista nyomozók végtelenített agytekervényeiben. Az állítólagos amerikai kapcsolatokkal rendelkező Fóris biztosította volna az akciókhoz szükséges pénzt és a külügyi vonalat, Szürnek így csak a propagandavonal jutott volna. Csakhogy Borbélyal való kapcsolata miatt rá olyan besúgó szerep várt, ami miatt nem volt ildomos bitóra küldeni. Így aztán nem is állt bíróság elé Jaczkóval és Vizyvel. Érdekes, hogy a feltehetően nem szívélyes beszélgetéseken rögzített vallomásaiban egyáltalán nem félelmetes összeesküvőkként beszélt Jaczkó Ivánékról. Azt is állította, hogy Borbély nem bízott meg a gyógyszerészben. Beugrástól tartott. Azt javasolta neki, hogy szervezzen más fegyveres csoportokat.

Valószínűleg Borbélyt fontosabbnak tartották a nyomozók Jaczkónál. Ezért nem kellett Szürnek más perben sem osztoznia Jaczkó és Víz sorsában. Víz Károly testvére, Sándor – valószínűleg szintén kikényszerített – vallomása szerint, Szür Mihály egy francia nyelvű röpiratot nyújtott át neki. Ennek megvolt a magyar nyelvű fordítása is. Ezt Fóris Elemér azonnal több példányban sokszorosítani kezdte. A röpiraton a francia követség szárazbélyegzője volt rajta. A bal alsó sarkára kettőskeresztet jeleztek. Tartalma általánosságban arról szólt, hogy a különböző felekezeti keresztényeknek össze kell fogniuk a kommunizmus ellen. Szó volt a röpiratban arról is, hogy az Egyesült Keresztény Tábor elnevezésű szervezet újságot fog kiadni. Borbély és Szür azért kellett a kommunista titkosrendőrségnek, hogy eljussanak a franciáig is.¹¹

Az ÁVO így ahelyett, hogy odadobta volna Szürt Bogár hóhérnak, inkább arra kényszerítette, hogy dolgozzon a kommunista államnak. Harangi Mihály ügynökneven szerepeltették az iratokban, és egy sajtóságos legendát írtak számára. Borbély lépre csalásához egy „hihető” történetet alkottak. Igaz, ezúttal túl kreatívnak bizonyultak. Egy akciófilmekbe illő szökést találtak ki a számára, és a tervükről 1947 decemberében az alábbi feljegyzést készítették. „F. hó 4-én, vagy 5-én átkísértetjük nevezett az internálótáborba, onnan f. hó 11-én, csütörtökön alosztályunk egy beosztottja rendőrruhában kihallgatásra átkíséri, akitől útközben megszökik. A közelben várakozó gépkocsival egy nyomozó kíséretében elvisszük Neszmélyre /Komárom m./ honnan ő gyalog Gombospusztára megy. Itt lakik nagybátyja H. József erdész, családjával. Néhány nap múlva nagybátyján keresztül illegális iratokat szerz, valamint Pesten lakó szüleit leértesíti [Sic!] /egy hét múlva/, akiktől ruhát kér. A papírok és a ruha megszerzése után, f. hó 18-án bemegy Esztergomba, ahol a déli órákban találkozik Jámbor József alosztályv. h. bajtárral. A helyszínen átbeszél és megírt Borbélynak szánt levelét Harangi felviszi Tiefenthaler József esztergomi

¹¹ Ifjabb Szür Mihály-ügye. Víz Sándor vallomása. 1947. november 15. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 111.

kanonokhoz, akivel szívélyes viszonyban van. [...] Tiefenthalert megkéri, hogy a levél rendkívüli fontossága miatt lehetőleg papi személlyel továbbítsa Budapestre, Borbély kezeihez.”¹² Nyilván a levélben meg kellett volna győznie arról Borbélyt, hogy nem vallott ellene, nem mondott az ÁVO nyomozóinak semmit sem.

A „szökés” sikerült. Szür erre nem mondhatott nemet. Tóth János próbarendőr maradéktalanul végrehajtotta az ÁVO-tól kapott feladatot. Jelentése alapján őrizetetés, Szürt, éppen a dél-budai internálótáborból kisérték volna az ÁVO-hoz kihallgatásra. Állította, hogy a Hídvégi utcai vasúti sorompónál, annak már leengedett állapotában, egy tehervonat jött 35-40 km/órás sebességgel. „Szür Mihály egy óvatlan pillanatban, mikor a tehervonat a sorompótól 15-18 méterre volt ledobta csomagját és futásnak eredve átszaladt a síneken, közvetlen a tehervonat mozdonya előtt. Utána szaladni nem tudtam, mert a tehervonat elzárta az utat előttem. Úgyszintén a fegyveremet sem tudtam használni.”¹³ A közelben nem volt senki; ráadásul a tehervonat zaja szegény kis próbarendőr kiáltását is elnyomta. Szür eltűnt. Tanúkat sem tudott szerezni Tóth próbarendőr. Sehol nem látott senki semmit. Igaz a sínek túloldalán egy kis utcában már az ÁVO nyomozói várták Szürt egy autóval.

Kész kabaré! Egy, a kihallgatásoktól feltehetően amúgy sem túl fitt fizikai állapotban lévő joghallgató nyugati titkosügynököket megszégyenítő vágtaival átveri az őt kísérő rendőrt és átveti magát a tehervonat előtt. Csakhogy az ÁVO elszámította magát, ifjabb Szür Mihálynak nem akaródzott elárulni Borbélyt. Ahelyett, hogy azt tette volna, amit elvártak, inkább elhagyta az országot. Ezt bizony elszúrták! A titkosszolgálat azért igyekezett megtalálni őt, szerették volna felvenni vele a kapcsolatot, de ez sem sikerült. Borbély is hamarosan Nyugatra távozott. Talán Szür értesítette arról, hogy veszélyben az élete. Ez persze olyan feltételezés, amely dokumentumokkal nem támasztható alá, de ez elég logikus olvasata a történeteknek.

Szürön kívül persze másokat is hozzácsatoltak az eljáráshoz. Akadt egy rendőr ismerőse. Ez lehetőséget teremtett egy újabb szál hozzáöltéséhez. Szász Ferenc a KEOKH-nál¹⁴ dolgozott rendőr alhadnagyi rangban, s még az elemi iskolában ismerkedett össze Szürrel. Az ÁVO azt találta ki, hogy Szász rendőrségi biztosítást ígért arra az esetre, ha lebukna a „terrorcsoport”. A történet szerint mintegy végső biztosítékként csatlakozott a társasághoz.¹⁵ Szász kezdetben tagadta, hogy Szürrel valaha is beszélgetett volna politikáról, és csak azt ismerte el, hogy Szür apja járt

¹² Ifjabb Szür Mihály-ügye. Jelentés 1947. december 3. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 11.

¹³ Ifjabb Szür Mihály-ügye. 1947. december 17. Tóth János próbarendőr jelentése. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 9.

¹⁴ Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság.

¹⁵ Ifjabb Szür Mihály-ügye. Szász Ferenc kihallgatása. 1947. november 13. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 118, 122, 134.

nála azzal, hogy alighanem a papok miatt elvitték a fiát.¹⁶ Valószínűleg ez is történetetett. Miután az ÁVO letartóztatta ifjabb Szür Mihályt, a kétségbeesett apa a család egyetlen rendőr ismerősehez fordult segítségért. Csakhogy arra nem számított, hogy minden lépését árgus figyelemmel kísérik. Elképzelhető, hogy ez okozta Szász vesztét. Az atyai segítségkérésből is koncepciót építettek a csavaros agyállományú nyomozók, így egy rendőr is részese lett az „összeesküvésnek”. Nyilván ennek az újabb történetnek a beemelésével akarták erősíteni a Jaczkó-ügy fontosságát. Mindenesetre idősebb Szür Mihály sem tudott kicsúszni az állambiztonság karmaiból. Igaz, 1947-ben még megúsza a börtönt és az internálást, és „csak” Grósz József kalocsai érsek perének mellékpereiben lett érintett. 1951-ben Romvári István és társai perének XV. rendű vádlottjaként két év börtönbüntetésre ítélték. Érdekeség, hogy elítélhették volna Papp Ervin és társai perében is, amelyet ugyancsak 1951-ben folytattak le. Ugyanis pechjére a fián keresztül megismerte a kiugrott – és 1951-es perét követően kivégzett – papnövendék Papp Ervint is.

Nem kell ezek után csodálkoznunk azon, hogy Vizy és Jaczkó Iván néhány rokonát is meghurcolták. Jaczkó feleségét, Dobos Katalint azért tartóztatták le, mert úgy vélték, hogy tudott férje állítólagos összeesküvéséről, és azt nem jelentette.¹⁷ A kommunista Magyarországon már nem voltak jogai a vádlottak rokonainak, sőt ők is a törvénysértő eljárások szereplői lettek. Jaczkó és Vizy családja is az épülő Rákosi-rendszer áldozataivá váltak.

Dobos Katalint férje kivégzése után három nappal, 1947. november 20-án internálták. 1947. december 31-től 1951. január 4-ig rendőrhatalósági felügyelet alá helyezték, addig köteles volt kéthetente megjelenni a szombathelyi rendőrkapitányságon. A hölgyet egészen 1967-ig megfigyelték. Azt is tudták róla, hogy újraraházasodott.¹⁸ Életének minden lényegesebb részletére figyeltek még a Kádár-korszakban is. Talán a per utóéletének ez a részlete is gazdagíthatja az 1962-es esztendő utáni Magyarországról alkotott ismereteinket.

Jaczkó Pál és Iván unokaöccse, Jaczkó László sem úszta meg. Bár nem Jaczkó Iván ügyével kapcsolatban, de őt is bíróság elé állították. Állítólag egyetemi évfolyamtársai előtt demokráciaellenes kijelentéseket tett. Abban az időben a műszaki egyetemen tanult, de a népbíróságon azt is állították, hogy Hunyadi SS páncélosaként szolgált a háború alatt, sőt maga is SS-tiszt volt. Végül izgatásért első fokon két és fél év fogházbüntetéssel, és egy másik népbírósági eljárásban a háború alatti cselekményeiért további két év börtönbüntetéssel sújtották.¹⁹

¹⁶ Uo.

¹⁷ Dobos Katalin, Operatív nyilvántartások. ÁBTL, 2.2.I/5. 5./666. 5.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Újabb két és fél évre ítélték a rémhírterjesztő Laczkó Lászlót. *Kossuth Népe*, 1948. március 13. 3.

Vizy Károly testvére, Sándor sem kerülhette el a találkozást az ÁVO-val. 1947. december 4-én internálták. 1948. június 30-án szabadult. Pütkösi szabadsága négy évig tartott. 1952. június 15-én a Budapesti Hadbíróság KB. IX. 0374/1952/48. ügyszám alatt a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezéséért hat év börtönre és tíz év közügyektől való eltiltásra ítélte.²⁰ Az 1956-os forradalom után Nyugatra menekült. Ezt nagyon jól tette, mert egyes állambiztonsági források szerint 1956. október 23-án tevékeny részt vállalt a Rádió épületének elfoglalásában.²¹ Amennyiben 1956 után elfogják ilyen politikai és bírósági múlttal a háta mögött, semmi jóra sem számíthatott volna.

A legkülönösebb eset azonban Saláta Kálmán testvérének Saláta Gyulának az ügye volt. Saláta Kálmán Jaczkó Pálhoz hasonlóan a Magyar Testvéri Közösség ügye miatt került szorult helyzetbe. Szintén vezető kisgazdapárti politikus volt, ráadásul Nagy Ferenc miniszterelnök közvetlen környezetéhez tartozott. Ő azonban kicsúszott az ÁVO markából. Egy ideig Varga Béla, az Országgyűlés elnöke bújtatta; később a piarista és a ferences szerzetesek biztosítottak menedéket számára. 1947. február 26-án előbb Csehszlovákiába, majd nyugatra menekült. Mindez persze egyáltalán nem hozta könnyű helyzetbe Saláta Gyulát. Ráadásul 1947. március 26-án, egy hónappal testvére sikeres szökése után beidéztek az Andrassy út 60-ba egy kis beszélgetésre. A beszélgetés azonban nem volt túlságosan barátságos, az ÁVO nyomozói letartóztatták a fiatalabb Saláta testvért – ha már a bátyját nem sikerült elkapniuk, nyilván vigasztalni akarták valahogy magukat – és természetesen államellenes tevékenységgel gyanúsították.

A családját nem is tájékoztatták a letartóztatásáról, a szokásos kommunista taktika szerint hagyták, hogy rokonai kétségek között vergődjenek. Végül családtagjai elmentek a munkahelyére, a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezethez, és tájékoztatták őket arról, hogy Saláta Gyula nem tért haza a kihallgatása után. Végül a munkahelyéről írtak egy levelet az ÁVO-nak az ügy tisztázása érdekében. Elég cinikusan megjegyezték, ha letartóztatták volna dolgozójukat, fegyelmi eljárást indítanának ellene.²² Így aztán valahogy mégiscsak közölniük kellett, mi is történt Saláta Kálmán testvérével.

Az igazi csavar viszont 1947 novemberében következett be. Kistarcsára internálták Saláta Gyulát. Az internálást elrendelő határozat indoklását érdemes idézni, hogy megérthessük az ÁVO sajtóságos gondolkodását. „Az ÁVO szám nélküli javaslata alapján megállapítottam, hogy Saláta Gyula, ki a szökésben lévő Saláta Kálmán

²⁰ Vizy Sándor. Operatív nyilvántartási anyag. ÁBTL, 2.2.1.1/6.4. 241.

²¹ Uo. 242.

²² Saláta Gyula vizsgálati dosszié. ÁBTL, I. 3.1.9. V-77839. 5.

fivére, több ízben érintkezett Jaczkó Iván és Vizy Károly pokolgépes merénylőkkel. Vizy Károly 1947. IX. 15-én az ÁVO-n tett vallomása szerint Saláta Gyula alaposan gyanúsítható a Jaczkó–Vizy összeesküvésben való részvétellel, Államvédelmi szempontból internálása szükséges.”²³

Mivel nem tudták elfogni a testvérét, valakin bosszút kellett állni. Ezért egyszerűen elfogták, majd amikor már kiötlötték a városházi bombamerénylet-kísérlet meséjét, hozzácsapták őt is a csoporthoz. Ami azért is érdekes, mert elég nehezen tudott úgy részt venni az állítólag 1947 őszén szerveződött Jaczkó-féle összeesküvésben, hogy már 1947 márciusában letartóztatták. Igaz, ilyen „apró” következetlenség legfeljebb egy történészt zavarhat meg, egy ÁVO-s nyomozót nem!

Az internálótáborban sem volt egyszerű Saláta Gyula élete. 1949 júliusában egy levelet akart kicsempészni szerettei számára. Ezért négy nap étlen-szomjan magánzárkára ítélték.²⁴ 1953. október 28-án kiszabadult. Nem csodálkozhatunk azon, hogy a történetek után 1956-ban elmenekült Magyarországról.

Rajtuk kívül másokon is kattant a bilincs. A szombathelyi Zsolnai Miklósné Széles Katalint 1947. december 4-től 1948. július 11-ig internálták. 1951. október 10-ig rendőrhatalósági őrizet alá helyezték. Azt találták ki számára, hogy tagja volt a Jaczkó-csoporthoz tartozó szombathelyi „fegyveres csoportnak”.²⁵ Az ÁVO nyomozói láthatóan nem elégedtek meg azzal, hogy csak egy fővárosi fegyveres antikommunista csapatot kreáltak szoros szövetségben a Magyar Testvéri Közösséggel, terveikben egy országos hálózatot képzeltek el. Csakhogy, és mindezek ellenére, mégsem lett egy nagy politikai eljárás az egész esetből. Érdekes ezért arra is választ találnunk, hogy miért lett statáriális eljárás egy tisztán politikai ügyből.

AZ 1947. NOVEMBER 17-I TÁRGYALÁS, ÉS AMI MÖGÖTTE VOLT

1947. november 17-én került sor a tárgyalásra. Azonban úgy kezelték Jaczkó Iván és Vizy Károly ügyét, mint a köztörvényes bűnözőkét szokás. Erre lehetőséget nyújtott számukra az ideiglenes kormány által a rögtönbíráskodásról kiadott 9600/1945 M. E. számú rendelet. Ebben már utaltak az 1924. évi XV. törvénycikk 1. paragrafusára, amely szigorúan kriminalizálta a robbanóanyagok és robbanószerkezetek tartását.

Természetesen közvetlenül a háború után érthető volt, hogy bizonyos bűncselekményeket azonnal és szigorúan meg kívántak torolni. Az éjszaka elkövetett rablások

²³ Uo. 9.

²⁴ Uo. 40.

²⁵ Széles Katalin. Operatív nyilvántartási anyag. ÁBTL, 2.2.1.I/10.5./ 1139.

és az élet ellen elkövetett cselekmények jellemzőek voltak nemcsak Magyarországon, hanem más országok háború utáni hétköznapijaira is. Ellenben a fokozatosan politikai teret szerző kommunisták nem elégedtek meg a pusztán elrettentéssel, hamar ráébredtek, hogy a rögtönbíráskodás, azaz a statárium, kiterjeszhető más és számukra hasznosabb területekre is. Ennek köszönhetően egyre több és több hasonló rendelet jelent meg. Az 50/1946 M.E. kiterjesztette a statáriumot a vasúttal kapcsolatos bűncselekményekre, az 1830/1946 M.E. a bel- és árvízvédelem területén elkövetett jogsértéseket utalta rögtönbíráskodás elé. Ezenkívül még számos hasonló jellegű jogszabály született ebben az időszakban. A 6330/1946 M.E. a gyűjtogatást, míg a 7200/1946 M.E. fegyver, lőszer és robbanóanyag-rejtegetést, illetve a 23700/1946 M.E. az árdrágító visszaélést és a közellátás érdekeit veszélyeztető cselekményt, közszükségleti cikkek engedély nélküli kivitelét szankcionálhatta statáriális eljárás keretében. Lassacskán a teljes magyar társadalmi élet vélt vagy valós visszasságai egyre-másra politikai okokból kerülhettek a rögtönítélő bírósági tanácsok elé. Gyakorlatilag 1954-ig – amikor megszüntették a statáriális eljárást – folyamatosan és szisztematikusan egyre újabb és újabb jogszabályokkal terjesztették ki a rögtönítélő tanácsok hatókörét.

Jaczkó Iván és Vízny Károly esetében a fentebb már idézett jogszabályhalmazból elsősorban a 9600/1946 M.E., a 6330/1946 M.E. és a 7200/1946 M.E. szolgáltatott az államügyészségnek hivatkozási alapot arra, hogy a lehető leggyorsabb eljárás keretében ítéljék el és végezzék ki őket. Luzsicza Géza védőügyvéd azonban hatásköri kifogással élt a tárgyaláson. Az 1946. évi VII. törvénycikkre hivatkozva úgy vélte, hogy védenecsei esetében politikai ügyről, jelesül a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésről lehet és kell beszélni. Amennyiben ezt elfogadják, akkor a statáriális eljárás helyett egy népbírószági tanács lett volna az ügy illetékesé.²⁶ Ám ha így történik, az sem okozott volna hatalmas megkönnyebbülést a vádlottaknak. A halálos ítélet így is, úgy is a fejük fölött lebegett, de legalább némi időhöz juthattak volna. Érdekes módon a védelem hatásköri kifogását nem utasították el rögtön. A tanács a zárt tanácskozást követően úgy döntött, hogy a tárgyalás fejleményeitől függően határoznak ebben a kérdésben.²⁷ A tárgyalás az orvosszakértők meghallgatásával folytatódott, majd ezt követően Jaczkó Iván mesélhette el történetét a bíróságnak, aki egyébként nem tartotta magát bűnösnek.

Jaczkó azt állította, hogy 1947 tavaszán azért lépett ki a Kisgazdapártból, mert úgy érezte, letartóztatott bátyja ügyében nem léptek fel kellő eréllyel. Állításai szerint a robbantás lehetőségéről csak 1947 szeptemberében kezdtek el beszélgetni

²⁶ Az 1947. november 17-i statáriális tárgyalás jegyzőkönyve. BFL, VII.5.c. 17181/1947. 2.

²⁷ Uo. 3.

Vizyvel. Ez ellentmondott mind az ÁVO, mind az államügyészség előtt tett vallomásainak.²⁸ A „mérgező” leveleket még ez előtt önállóan küldte. Elbeszélése szerint a pokolgéphez szükséges anyagok java részét ő szedte össze még 1944-ben, részben a Gellérthegyen, részben a közterületeken talált ilyesmit.

Vallomása szerint, a lakásán kezdték összeállítani a bombát. A munkálkodásban nemcsak Vizy, hanem a titokzatos Fóris Elemér is segítettek. Gyakorlatilag mindent beismert, azt is, hogy 1947. november 13-án ő vitte – Vizy és Fóris kíséretében – a pokolgépet a Városházára, s miután odaértek, átnyújtotta azt egy bőr aktatáskában Vizynek. Állítása szerint közösen vitték először az épület második, majd kis tanakodás után a harmadik emeletére. Vizy egy szemetesláda tetejére fordított asztalra helyezte és meggyújtotta a bombát. A kérdésekre válaszolva megerősítette, hogy akonitin porral preparált 70 levelet.²⁹ Más kérdés, hogy ezekről a levelekről több szakértő is megállapította, maximum csak enyhe rosszullétet okozhattak volna, halált semmiképpen sem. Ennek ellenére az eljárásban egyetlen egy olyan kommunista vezetőt sem neveztek meg, aki kapott volna a mérgező porral megszórt postai küldeményekből akárcsak egy példányt is.

Vizy Károly a bíróság előtt is ellentmondott Jaczkó Ivánnak, szerinte már 1947 tavaszán terrorcselekmények elkövetését tervezték. „Ekkor egyszer összejöttünk hárman: Jaczkó Iván, Szür Mihály és én elhatároztuk, hogy embereket fogunk előbb beszervezni.”³⁰ A meséje szerint elsősorban ő adott különböző robbanószereket a pokolgéphez, továbbá ő is rakta azt össze, valamint 1947. november 13-án elhelyezte a Városháza III. emeletén. Története szerint Fóris Elemért is ő mutatta be Jaczkó Ivánnak. Vizy azt állította, Fóris az amerikai követségen dolgozott. Sőt, azt sem tagadta, hogy ő is tudott a mérgezett levelekről, bár nem vett részt az elkészítésükben. Elismerte, hogy a megtalált maroklőfegyverek az övéi voltak.³¹

A fegyverszakértő és a bombát megtaláló altiszt, majd az ÁVO nyomozóinak meghallgatása után Luzsicza Géza védőügyvéd utolsó próbálkozásként azt kívánta bizonyítani, hogy Jaczkó Iván egyfajta mániákus összeesküvő és szabotőr. Ennek bizonyítására benyújtotta a Magdolna Városi Elmeógyógyintézet egy még az édesapja kezelésével kapcsolatos számlakövetelését is. Nyilván a védenca öröklött elmebaját akarta ezzel igazolni. Ennél is érdekesebb okfejtése szerint be kellene szerezni Jaczkó Iván 1944. évi békepárttagsági működéséről szóló igazolásokat, ugyanis védenca ugyanebben az évben, a mostani statáriális bírósági tárgyalásához hasonló bűncse-

²⁸ Uo. 4.

²⁹ Uo. 5.

³⁰ Uo.

³¹ Uo. 6.

lekményekért már állt a Gestapó előtt is.³² A védő azzal érvelt, hogy az ezzel kapcsolatos iratok még 1945-ben megvoltak a rendőrségen.

Dékány István államügyész ezzel szemben az orvosszakértők véleményére támaszkodva az elutasítását kérte Luzsicza indítványának. Azt is hozzátette, hogy maga Jaczkó Iván állította, hogy édesapja semmilyen elmebetegségben sem szenvedett. A bíróság ennek ellenére részben helyt adott a védelem kérésének. Elrendelte, hogy az orvosszakértők nyilatkozzanak az elmeógyógyintézet által kiadott számláról. Az orvosok azt állították, hogy 1945 óta a számla kiállítójánál közkórházat nyitottak. Nemcsak elme- és idegosztályon, hanem számtalan más területen is kezelték a betegeket. A számlából pedig nem lehetett következtetni arra, hogy pontosan milyen egészségügyi ellátásban részesítették idősebb Jaczkó Pált.³³ Ráadásul a történet idején már elmúlt 75 éves, amikor lehetett öregségi oka is beteg elmeállapotának. Ezzel gyakorlatilag szinte már véget is ért a tárgyalás. Az államügyész természetesen az elrettentő büntetés kiszabását kérte. Jaczkó Iván az utolsó szó jogán úgy nyilatkozott, hogy mivel ártatlan emberéletet nem oltottak ki, kárt nem szenvedett senki sem, ezért nem bánta meg a tettét. Visszautasította Luzsicza édesapja állítólagos elmebetegségével kapcsolatos állításait. Ezenkívül azt is hangoztatta, hogy Fóris Elemér egy agent provocateur volt, Vized egy szót sem szolt.³⁴

A halálbüntetések kihirdetése után Jaczkó nem kért kegyelmet, Vized igen, de Luzsicza mindkettőjük nevében benyújtotta a kegyelmi kérvényeket. A bírósági ítélet indoklása szerint az összeesküvést gyakorlatilag Jaczkó Pál letartóztatása indította el. Ezzel azonban az egész ügynek sokkal inkább politikai színt adott a statáriális tanács. Tehát ismét szembe kellett nézni a védő azon kérésével, hogy a népbíróság elé kerüljön új tárgyalásra az egész eset. A vád ezzel szemben négy tételben igyekezett indokolni, hogy miért volt jogszerű a statáriális eljárás. Elsőként azzal érveltek, hogy maga a cselekmény pont olyan, amiért „a rögtönbíráskodás elrendeltetett és fennáll.”³⁵ Másodsorban arra hivatkozott az államügyészség, hogy amennyiben a generális és a speciális jogszabályok „konkurálnak egymással” akkor mindig elsőbbsége van a speciálisnak, tehát a rögtönítélő eljárásnak. Csendben azért érdemes hozzátennünk, hogy a népbírósággal kapcsolatos jogszabályok sem éppen általános jogi normáknak tekintendők. Éppen ezért a vád második érvelése enyhén szólva sántított. A harmadik szerint a perrendtartásnak azt a jogszabályt kell figyelembe vennie, amely alapján a közvádoló fellépett. Az államügyészség negyedik érve

³² Uo. 13.

³³ Uo.

³⁴ Uo. 15.

³⁵ Budapesti büntetőtörvényszék, mint rögtönítélő bíróság ítélete. 1947. november 17. BFL, VII.5.c. 17181/1947. 8.

volt a legrafináltabb, azaz, ha a népbíróság elé kerülne egy statáriális eljárás alá eső ügy, akkor súlyosabb és szigorúbb szabályok vonatkoznának rá.³⁶ A bíróság lényegében minden egyes tételt elutasított, és nem tette magáévá a vád érvelését. Egyszerűen azt állították, hogy „jelen bűnügyben szereplő vádlottak cselekvősége nem valósított meg politikai tárgyat. A politikai motiváció megvolt ugyan, a politikai objektum azonban hiányzott. A politikai tárgy alatt az államfő, az államterület, az államforma, az állam az országgyűlés és a kormány biztonságát [...] ezek zavartalan működését, az állam és a nemzet becsületét, az állampolgárok politikai jogait [értjük].”³⁷ Vagyis a statáriális bíróság a budapesti Városházát nem tartotta politikai objektumnak. A polkgép ebben az értelmezésben „csak” a „közigazgatás egy jelentős fórumát” és nem az államot veszélyeztette.³⁸ Amennyiben belegondolunk ebbe a rendkívül cinikus okfejtésbe, akkor már csak egyetlen teendő maradhat, a rendelkezésre álló forrásokból kihámozni a leginkább valószínűsíthető történetet.

MÉGIS MI TÖRTÉNT?

Elsősorban azzal érdemes kezdeni, hogy Jaczkó Iván és Víz Károly kihallgatását Décsi Gyula rendőr őrnagy, az ÁVO alosztályvezetője hajtotta végre.³⁹ Décsi az 1945 utáni törvénysértő perek egyik kulcsfigurája volt, akiből alezredes, sőt 1952 és 1953 között igazságügy-miniszter is lett. A forrásokból úgy tűnik, hogy a Mindszenty- és a Rajk-per lebonyolításai előtt komoly szerepet játszott Jaczkó és Víz ügyében is. Ő javasolta az Államügyészségnek a statáriális eljárásban idézendő tanúkat is.⁴⁰ Éppen ezért gyaníthatjuk, hogy ebben az esetben is az ő elgondolásán alapszik az egész történet. Különösen gyanús Borbély István jezsuita páter beleszövése a nyomozásba. Nagyon valószínű, hogy ez is Décsinek köszönhető, hiszen az ÁVO-n belül, különösen az egyházi ügyekkel foglalkozó nyomozásokat vezette.

Az ÁVO manipulációs csimborasszója feltehetően Fóris Elemér bevetése volt. Nem tekinthetünk el attól, hogy Jaczkónak minden bizonnyal igaza volt azzal kapcsolatban, hogy az állítólagos amerikai pénzzel rendelkező Fóris csak egy beugratásra szakosodott ügynök lehetett. Ugyan az Egyesült Államoktól távol állt, hogy

³⁶ Uo.

³⁷ Uo. 20.

³⁸ Uo.

³⁹ Dr. Décsi Gyula: Levél Budapesti Államügyészség Elnökének. 1947. november 16. BFL, VII.5.c. 17181/ 1947.

⁴⁰ Décsi Gyula: Javaslat a Budapesti Államügyészség Elnökének. 1947. november 16. BFL, VII.5.c. 17181/ 1947.

ilyesmivel próbálkozzon, az azonban elképzelhető, hogy az ÁVO felhasználta a hidegháborús kontextust a kívánt célszemélyek elfogásához, hiszen sokan hinni akartak az amerikai segítségben. És ez több mint valószínű, hiszen Fóris Elemér később úgy eltűnt, mintha sohasem létezett volna.

Jaczkó 1947. november 15-i kihallgatása szerint 1947 szeptemberében Viza Károly hozta fel a lakására Fórist, akivel hamar egy hullámhosszra kerültek, sőt hozzá is költözött. Jaczkó azt állította, hogy az Országházat szerette volna felrobbantani, de Fóris ezt nem helyeselte.⁴¹ Ezen a kihallgatáson azt is elmesélte, hogy Fóris valójában nem is volt velük a városházi robbantási kísérlet során. Ez ellentmond a tárgyaláson elhangzott vallomásának.⁴² Ellenben aznap délután felkereste őt és érdeklődött az akcióról, majd este éppen vele találkoztak volna, amikor letartóztatták őket.

Jaczkó az államügyész kihallgatásán már mást mondott Fórisról. Módosított vallomása szerint nem Fóris ellenezte az Országház felrobbantását, hanem Viza. Ellenben a röpcédulák szövegezését és előállítását kizárólag Fóris tettének tulajdonította. Azt is állította, hogy a tőle kapott pénzből vette meg a gyűjtogatáshoz szükséges szereket.⁴³ Ennél is érdekesebb, hogy a tárgyaláshoz képest az ÁVO kihallgatásain sokkal többet beszéltek Fórisról. Ezek a visszaemlékezések további okot szolgáltatnak a Fóris-szal kapcsolatos gyanú igazolására.

Viza Károly első kihallgatásán – 1947. november 13-án – az alábbi történetet mesélte el az amerikai kapcsolataival hűzöngő titokzatos „ügynökről”. „Fóris ezután az egyik találkozón bejelentette, hogy Rajk László belügyminisztert valami módon tegyék el láb alól. Én ezt akkor megtagadtam és azt mondtam, hogy ha öngyilkosok akarunk lenni, akkor másszunk fel a turulmadárra és onnan a Dunába ugrunk. Fóris ekkor bejelentette, hogy az amerikaiak figyelnek bennünket, és ha nem teszünk úgy, ahogy ezek akarják, akkor könnyen sétakocsikázásra kerülhet sor. Jaczkóval együtt megmondtuk, hogy ettől nem félünk, mert ha valamit csinálni akarnak, akkor még mindig van annyi időnk, amennyi az amerikaiak lelövésére elegendő. Fóris ekkor azt mondta, hogy ez az utolsó figyelmeztetés. Szür Mihállyal újból találkoztunk és ekkor azt mondta, hogy Fóris megbízhatatlan. Fóris ekkor bemutatta Szekeres Mihályt, aki szerinte nagyon ügyes ember és mi majd nagyszerűen használhatjuk. Szür gyanúját osztottuk és elhatároztuk, hogy ha ez igaz, Fóris-szal valamiképpen végzünk. Megmondtuk Fórisnak, hogy a munkát végrehajtottuk, de most már mi is akarunk találkozni az amerikaiakkal. Fóris bejelentette, hogy ennek semmi akadálya nincs, az aktatáska felhasználása után. Az ügy így simán, akadály nélkül ment, de Fóristól

⁴¹ Jaczkó Iván kihallgatása. 1947. november 15. BFL, VII.5.c. 17181/1947.

⁴² Uo.

⁴³ Jaczkó Iván államügyész előtt tett vallomása. 1947. november 16. BFL, VII.5.c. 17181/1947.

most már féltünk. Megbeszéltük, hogy az aktatáskát felhasználjuk, de nem ott, ahol ő mondta, hanem csak a folyosón. [...] Este újra felmentem Jaczkóhoz és ott megalapodtunk abban, hogy másnap, azaz f. hó 13-án az aktatáskát felhasználjuk, nem baj, ha nem is robban, akkor is meg lesz az erkölcsi hatása.²⁴⁴

Jaczkó első vallomásai szerint Főris egyfajta foszforbombát rendelt meg tőle. Ám azt nem sikerült előállítania. Mert bár – miként vallotta – „a legtöményebb oldatot csináltam, az eredmény mégis siralmas volt. A foszfor ugyanis meggyulladt, de még a belemártott papirost sem tudta lángra lobbantani, csupán megszenesítette.”²⁴⁵ Milyen „bombagyáros” volt ez a patikus, ha még az egyszerűbb anyagokkal sem boldogult? Ráadásul a letartóztatásuk körülményeiről is érdekes adalékokat találhatunk Jaczkó állításaiban. „Főris Elemér az utolsó napon [1947. november 13.] azt mondta, hogy össze fog hozni engem és Víz Károlyt egy amerikaival, ha este ½ 10-kor a Werbőczy szobor körüli járdán leszünk. Találkozóra menet vittek be a detektívek az államvédelmi osztályra. Azt mondta, hogy komoly összeget fogunk kapni /5000 Ft./ Szür Mihályt és Víz Károlyt mutatta be nekem azzal, hogy nagyon jó összeköttetései vannak, és talán segítségünkre lehet. Nagyon ritkán, talán kétszer, vagy háromszor beszéltem csak vele és mindig az volt a benyomásom, hogy sokkal nagyobb a szája, mint amennyit tenni merne.”²⁴⁶

A letartóztatásuknál Vizynél és a nála talált pisztolyokat is Főristől kapták, aki azt állította, hogy az amerikai barátaitól vásárolta azokat. Mint látható, ha ezeket a forrásokat is hozzátesszük az ügyhöz, akkor egy másik történet bontakozik ki. Jaczkó Iván a bátyja miatt került az ÁVO célkeresztjébe. Csapdát állíthattak neki, egy kitálalt személy segítségével, aki megígérte az Egyesült Államok segítségét és csapatot szervezett a megtévesztett patikus köré. Rávette „mérgezett” levelek és pokolgép készítésére. Valójában ezeket az ÁVO boszorkánykonyhájában készítették el. Időközben – feltehetőleg – Décsi Gyula egy nagyobb eljárást szeretett volna kreálni az ügyből, de Borbély István elfogása sokkal hosszadalmasabbnak ígérkezett, miközben eredményeket is kellett produkálni. Ezért statáriális eljárás mellett ítélték el, majd a kegyelmi kérvények elutasítása után kivégezték a teljesen becsapott, illetve megvezetett Jaczkó Ivánt és Víz Károlyt. Elvártnak a szálakat, és minden bizonnyal nagyon elégedettek voltak magukkal. A történet végén hozzátehetem, hogy mint azt a fenti eset is mutatja, nemcsak a népbírói, hanem a rögtönítélő eljárásokat is érdemes böngészniük a korszak iránt érdeklődő kutatóknak.

⁴⁴ Ifjabb Szür Mihály-ügye. Víz Károly vallomása. 1947. november 13. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 115–117.

⁴⁵ Ifjabb Szür Mihály-ügye. Jaczkó 3. dosszié, é. n. ÁBTL, 1.3.2.4 K-119/1. 160.

⁴⁶ Uo.